

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-23-18AA
Rīgā

19.06.2025.

Nr. 6-6/27

[Personai A]
[e-pasta adrese]

Rīgas valstspilsētas pašvaldības
Mājokļu un vides departamentam
dmv@riga.lv

Par labas pārvaldības neievērošanu, sniedzot pašvaldības palīdzību mājokļa jautājumā

Tiesībsarga birojā ir izskatīta pārbaudes lieta, kas ierosināta uz [personas A] (turpmāk arī – iesniedzēja) iesnieguma pamata par Rīgas valstspilsētas pašvaldības rīcību, atsakot viņu reģistrēt pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā. Proti, Rīgas valstspilsētas Mājokļu un vides departaments (turpmāk – Departaments) atteicis viņas reģistrāciju gan 1. reģistrā (sociālais dzīvoklis), gan 5. reģistrā (pašvaldības palīdzības sniegšana personām pēc ieslodzījuma). [Persona A] lēmumu nav pārsūdzējusi Administratīvajā rajona tiesā zināšanu trūkuma dēļ.

I Lietas faktiskie apstākļi un pārbaudes lietā saņemtā informācija

[1] Iesniedzēja no 25.02.2021. līdz 18.09.2024. atradās ieslodzījuma vietā. Pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas viņa vērsās Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, lūdzot viņu reģistrēt pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā.

[2] Atteikums reģistrēt [personu A] 1.reģistrā pamatots ar to, ka saskaņā ar likuma “Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā” (turpmāk – Palīdzības likums) 21.⁶ panta pirmās daļas 2. un 3. punktu, sociālo dzīvokli ir tiesīga īrēt maznodrošināta atsevišķi dzīvojoša persona ar 1. vai 2. grupas invaliditāti vai maznodrošināta atsevišķi dzīvojoša pensijas vecumu sasniegusi persona. Lai arī maznodrošinātas personas statuss iegūts pēc vēršanās Departamentā, tomēr no lietas materiāliem nav secināms, ka [personai A] būtu noteikta invaliditātes 1. vai 2.grupa, kā arī viņa nav

sasniegusi likuma "Par valsts pensijām" 11.panta pirmajā daļā noteikto pensijas vecumu. Līdz ar to nav konstatēts normatīvajā tiesību aktā noteikto obligāto nosacījumu kopums, kam pievienojas arī tiesībsargs.

[3] Atteikums reģistrēt [personu A] 5.reģistrā pamatots ar to, ka sev piederošo dzīvokļa īpašumu [..], Rīgā viņa atsavinājusi citai personai, pamatojoties uz 19.02.2013. pirkuma līgumu, t.i., vairāk nekā desmit gadus atpakaļ. Līdz ar to pārbaudes lietas pamatā ir Departamenta atteikums [personu A] reģistrēt pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanā, kā personai pēc ieslodzījuma vietas.

Būtiski, ka apstrīdēšanas procesā Departaments [personas A] iesniegumu vērtējis tikai no viņas tiesībām būt reģistrētai 1.reģistrā, pirms tam klātienes konsultācijas laikā uzsverot, ka izīrēšanas komisija neatzīst viņas tiesības būt reģistrētai palīdzības saņemšanas 5. reģistrā, jo viņa iepriekš atsavinājusi sev piederošo dzīvokļa īpašumu. Pirmsšķietami, šī iemesla dēļ [persona A] apstrīdēšanas iesniegumā nelika uzsvaru arī par atteikuma apstrīdēšanu viņas reģistrācijai 5.reģistrā, kā rezultātā šajā daļā lēmums stājās spēkā.

[4] Departamenta Dzīvokļu pārvaldes ieskatā Reģistrācijas komisijas lēmums par atteikumu reģistrēt [personu A] palīdzības saņemšanai 5. reģistrā ir tiesisks, ņemot vērā likumdevēja izdoto speciālo tiesību normu - Palīdzības likuma 14. panta pirmās daļas 5. punkta otrajā teikumā ietvertu atteikumu personai pēc brīvības atņemšanas soda pretendēt uz palīdzības saņemšanu, ja persona labprātīgi atsavinājusi tai piederošo dzīvokli. Šajā gadījumā likumdevējs, pretēji Palīdzības likuma 7.panta piektās daļas 2.punktā noteiktajam piecu gadu termiņa ierobežojumam, šādu ierobežojumu neesot noteicis.

[5] Ekonomikas ministrija, sniedzot viedokli esošajā situācijā, norādīja, ka likumdevējs Palīdzības likumā ir paredzējis, ka palīdzība dzīvokļa jautājumā pienākas arī mazturīgajām personām, kuras pēc soda izciešanas ir atbrīvotas no ieslodzījuma vietas un kurām nav kur dzīvot. Vienlaikus likumdevējs ir atrunājis, ka attiecīgā palīdzība nepienākas tām personām, no kuru pašu izdarītas izvēles ir bijis atkarīgs tas, ka tām pēc iznākšanas no ieslodzījuma vietas vairs nav kur dzīvot, lai arī to rīcībā pirms tam bija bijusi pastāvīga dzīvesvieta. Kā tas izriet no minētās tiesību normas teksta vārdiskās jēgas, nosacījums par to, ka palīdzība nepienākas¹, ja persona pati ir atsavinājusi savu dzīvojamo telpu, nav aprobežots ar termiņu, kad atsavināšanas darījums ir noticis. Proti, tulkojot tiesību normu atbilstoši tās vārdiskajai jēgai, arī persona, kura atsavināšanas darījumu noslēgusi,

¹ "Persona nav atzīstama par tiesīgu saņemt konkrēto palīdzības veidu".

piemēram, vairāk nekā desmit gadus atpakaļ pirms brīža, kad tā pretendē uz palīdzības saņemšanu, nav tiesīga tikt atzīta par personu, kurai palīdzība sniedzama pirmām kārtām. Ministrijas ieskatā, likumdevēja apzināta griba nevarēja būt liegt konkrētās tiesības tikai tādēļ, ka persona kaut kad savas agrākās dzīves laikā ir atsavinājusi tai piederošu dzīvojamo telpu.

II Tiesībsarga vērtējums

[6] Pašvaldības palīdzība mājokļa jomā ir sniedzama sociāli mazāk aizsargātām personām, tādēļ arī tiesu praksē atzīts, ka svarīgs sociālās palīdzības sniegšanas kritērijs ir nepieciešamība pēc palīdzības konkrētajā brīdī, proti, palīdzība ir jāsniedz tad, kad personai tā ir nepieciešama.²

[6.1] Palīdzības likuma 14.pants nosaka, kurām personām palīdzība ir nodrošināma pirmām kārtām. Palīdzības likuma 3.panta 1.punktā paredzētās palīdzības (pašvaldībai piederošās vai tās nomātās dzīvojamās telpas izīrēšana) ietvaros. Tās ir personas, kuras, likumdevēja ieskatā, ir mazāk aizsargātas, kurām ir mazākas iespējas pašām atrisināt dzīvesvietas jautājumus un kurām sabiedrības interesēs ir nepieciešams nodrošināt atbalstu.³ Viena no personu kategorijām, kurām palīdzība ir jānodrošina pirmām kārtām, ir "maznodrošinātas personas, kuras pēc soda izciešanas atbrīvotas no ieslodzījuma vietas, ja tās pirms notiesāšanas dzīvoja attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā un tām nav iespējams likumā noteiktajā kārtībā iemitināties agrāk aizņemtajā dzīvojamā telpā. Šis noteikums neattiecas uz tām personām, kuras devušas piekrišanu privatizēt to īrēto valsts vai pašvaldības dzīvokli citai personai un noslēgušas ar šo personu vienošanos par dzīvojamās telpas lietošanas tiesību izbeigšanu vai ar kuru piekrišanu dzīvoklis ir pārdots vai citādi atsavināts un darījuma rezultātā persona zaudējusi lietošanas tiesības uz attiecīgo dzīvokli."⁴

[6.2] Palīdzības likuma 7.panta piektās daļas 2.punkts noteic, ka pašvaldības dome vai tās deleģēta institūcija saistošajos noteikumos noteiktajā kārtībā var pieņemt lēmumu par atteikumu atzīt personu par tiesīgu saņemt šā likuma 3.panta 1.punktā minēto palīdzību piecus gadus pēc tam, kad ar attiecīgās personas piekrišanu tai piederošais dzīvoklis pārdots vai citādi atsavināts un darījuma rezultātā šī persona zaudējusi lietošanas tiesības uz attiecīgo dzīvokli.

[6.3] Rīgas dome saistošajos noteikumos Nr.141 "Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā" attiecībā uz pašvaldībā izveidoto 5.reģistru (pēc ieslodzījuma) nav

² Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-393/2010 8.punkts. Pieejams: <https://www.at.gov.lv>

³ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 13.jūlija sprieduma lietā Nr.1020/2018 6.punkts.

⁴ Palīdzības likuma 14.panta pirmās daļas 5.punkts.

paredzējusi noteikta termiņa notecējumu kopš personai piederoša īpašuma atsavināšanas, kad pašvaldībai būtu tiesības atteikt Palīdzības likuma 3.panta 1.punktā minēto palīdzību.

[7] Departamenta Dzīvokļu pārvaldes norādītais, ka "līdz šim neviens Reģistrācijas komisijas vai apstrīdētais Departamenta lēmums par atteikumu reģistrēt personu palīdzības saņemšanai 5.reģistrā Palīdzības likuma 14.panta pirmās daļas 5.punkta otrajā teikumā ietvertā nosacījuma dēļ, nav atcelts un neviena persona nav vērsusies ar pieteikumu administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu atcelt šādu lēmumu" ir vērtējams kritiski, jo bieži vien tieši šī personu grupa (pēc ieslodzījuma) nezināšanu dēļ, kā arī nereti pret viņiem vērstās stereotipizēti negatīvās attieksmes dēļ, tālāk savu mājokļa jautājumu ar pašvaldības palīdzību nerisina. Tiesībsarga ieskaitā šāda situācija var radīt personas resocializācijas pārrāvumu, kas kopumā no cilvēktiesību viedokļa raugoties ir vērtējams negatīvi.

Judikatūrā ir atzīts, ka strīdus tiesību normā paredzētais atbalsts konkrētajai personu kategorijai zināmā mērā pilda resocializācijas funkciju, jo tā ir visas sabiedrības būtiska interese, lai personām, kas pēc soda izciešanas tiek atbrīvotas no ieslodzījuma vietas, tiktu sniegts atbalsts tādu dzīves apstākļu radīšanā, kas pēc iespējas samazinātu recidīva risku. Nav šaubu, ka nodrošināta dzīvesvieta ir būtisks atspēriena punkts, kas var palīdzēt cilvēkam pēc iespējas sekmīgāk atrisināt sadzīves jautājumus, lai attiecīgi varētu koncentrēties uz sociāli atbalstāmu tiesiskās uzvedības dzīvesveidu (darba atrašanu, nodokļu maksāšanu), kas sniedz ieguldījumu vispārējā sabiedrības labumā.⁵

[8] Lai arī sev iepriekš piederošas dzīvojamās telpas atsavināšana objektīvi ir uzskatāma par nozīmīgu apstākli, jo liecina par to, ka persona pati ir apzināti radījusi situāciju, ka tai nav dzīvesvietas, esošajā situācijā **atsavināšanas darījuma notikuma neaprobežošana ar termiņu, gan tiesībsarga, gan Ekonomikas ministrijas ieskatā, nav samērīga un ir pretrunā palīdzības sniegšanas būtībai**. Proti, konkrētajā gadījumā ir acīmredzami nesamērīgi un nepareizi piešķirt izšķirošu nozīmi apstāklim, kas objektīvi ir noticis tik sen. Likumdevēja apzināta griba nevarēja būt liegt personām konkrētās tiesības tikai tādēļ, ka persona kaut kad savas agrākās dzīves laikā ir atsavinājusi tai piederošu dzīvojamo telpu. Vēl jo vairāk nav samērīgi sociālās palīdzības sniegšanas ietvaros vērtēt desmit gadus senus notikumus, kas pēc būtības krīzes brīdī liedz personai saņemt palīdzību. Ietverot šo personu grupu Palīdzības likumā kā personas, kas palīdzību var saņemt

⁵ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2018.gada 13.jūlija sprieduma lietā Nr.1020/2018 6.punkts.

pirmām kārtām, likumdevējs ir atzinis, ka arī šādām personām var būt objektīvas grūtības pašām parūpēties par dzīvesvietas nodrošināšanu.

[9] Tādējādi secināms, ka Palīdzības likuma 14.panta pirmās daļas 5.punktā ietvertā tiesību norma atsevišķos gadījumos, to tulkojot gramatiski, var novest pie tāda rezultāta, kas nav samērīgs un ir pretrunā konkrētā palīdzības veida būtībai. Vienlaikus norādāms, ka pašvaldībām šādos netipiskos gadījumos būtu tiesības piemērot konkrēto tiesību normu mazāk ierobežojošākā veidā, cita starpā, ņemot vērā sistēmisko tiesību normu iztulkošanas metodi un piemērojot Palīdzības likuma 7.panta piektās daļas 2.punktā noteikto termiņa ierobežojumu atsavināšanas darījuma notikumam. Proti, pašvaldības palīdzība varētu tikt atteikta piecus gadus pēc tam, kad ar attiecīgās personas piekrišanu tai piederošais dzīvoklis pārdots vai citādi atsavināts un darījuma rezultātā šī persona zaudējusi lietošanas tiesības uz attiecīgo dzīvokli.

[10] Valsts pārvaldes iekārtas likuma (turpmāk – Likums) 10.panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām, savukārt 10.panta piektajā daļā noteikts, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu. Labas pārvaldības princips ir tiesību vispārējo principu kopums. Labas pārvaldības principā tiesību vispārējie principi ietverti ar vienotu mērķi realizēt personu tiesību vai tiesisko interešu aizsardzību publiskās varas un ikvienas privātpersonas publiski tiesiskajās attiecībās.

Turklāt jāņem vērā, ka labas pārvaldības princips var prasīt no valsts pārvaldes arī tādu rīcību, kas normatīvos aktos nav tieši paredzēta, ja tas nepieciešams pretimnākošas attieksmes nodrošināšanai un privātpersonas tiesību ievērošanas veicināšanai.

[11] Respektējot pašvaldības rīcības brīvību autonomās funkcijas izpildē, vienlaikus ir jāņem vērā, lai tiesību normas tiktu piemērotas saprātīgi un atbilstoši to būtībai un mērķim. [Personai A], atbrīvojoties no ieslodzījuma vietas, nav iespējams iemitināties agrāk aizņemtajā dzīvojamā telpā, jo tā atsavināta vairāk nekā desmit gadus atpakaļ, kā arī viņas ienākumi nav pietiekami, lai varētu pašas spēkiem atrisināt mājokļa jautājumu. Esošajā situācijā šādu īpašuma atsavināšanas faktu nevar vērtēt kā absolūtu pamatu palīdzības atteikšanai.

[12] Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo, trešo un ceturto daļu, **tiesībsargs konstatē, ka esošajā situācijā Rīgas valstspilsētas pašvaldības rīcība ir neatbilstoša labai pārvaldībai. [Personas A] gadījums ir vērtēts šauri, formāli atsakot reģistrēšanu dzīvokļu rindā, lai gan pašvaldība šādā netipiskā gadījumā, kad ir acīmredzami nesamērīgi atteikt palīdzību, varēja pieņemt personai labvēlīgu lēmumu, izmantojot sistēmisko tiesību normu tulkošanas**

metodi, un piemērojot Palīdzības likuma 7.panta piektās daļas 2.punktā noteikto termiņa ierobežojumu atsavināšanas darījuma notikumam.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs **Rīgas valstspilsētas pašvaldībai** rekomendē:

1. mainīt praksi lietās, kur palīdzība tiek atteikta personām, ja tās sev piederošu īpašumu ir atsavinājušas vairāk nekā piecus gadus atpakaļ;
2. pārskatīt un atcelt [personai A] nelabvēlīgi pieņemto lēmumu daļā par atteikumu viņas reģistrēšanai pašvaldības palīdzības saņemšanai kā personai pēc ieslodzījuma vietas (5. reģistrs), pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 12.pantu⁶, 13.pantu⁷ un 85.panta pirmo daļu⁸;
3. pieņemt jaunu lēmumu par [personas A] reģistrēšanu pašvaldības palīdzības saņemšanai kā personai pēc ieslodzījuma vietas, izmantojot sistēmisko tiesību normu tulkošanas metodi, un piemērojot Palīdzības likuma 7.panta piektās daļas 2.punktā noteikto termiņa ierobežojumu atsavināšanas darījuma notikumam, kas dotu pamatu viņas reģistrēšanai 5.reģistrā un būtu atbilstošs ne vien pašvaldības palīdzības sniegšanas mērķim un būtībai, bet arī labai pārvaldībai.

Atzinumam tiek noteikts rekomendācijas ievērošanas termiņš **līdz 25.08.2025.**, t.i., termiņš līdz kuram pašvaldība tiek aicināta izpildīt tiesībsarga atzinumā sniegto rekomendāciju un par tās izpildi informēt tiesībsargu.

Tiesībsarga vietniece

Ineta Pilāne

⁶**12.pants. Demokrātiskās iekārtas princips**

Iestāde un tiesa, piemērojot tiesību normas, apsver, vai privātpersonai nelabvēlīgs administratīvais akts vai faktiskā rīcība ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu citu privātpersonu tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību vai tikumību.

⁷**13.pants. Samērīguma princips**

Labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.

⁸**85.pants. Tiesiska administratīvā akta atcelšana**

(1) Adresātam nelabvēlīgu tiesisku administratīvo aktu var atcelt jebkurā brīdī, izņemot gadījumu, kad saskaņā ar tiesību normām šāda paša satura administratīvais akts tūlīt būtu jāizdod no jauna.